

Aleksi Yrttiaho

5.5.2022

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
Eduskunta
StV@eduskunta.fi

Viite: HE 63/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valmiuslain ja asevelvollisuuslain 79 §:n muuttamisesta

Valmiuslain valmistelu

Viitaten sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakutsuun valiokunnan etäkokoukseen torstaina 5.5.2022 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) toteaa lausuntonaan kohteliaimmin seuraavaa:

THL pitää hallituksen esitystä tärkeänä ja kannattaa lainmuutosten saattamista voimaan mahdollisimman pian.

Uusi poikkeusolojen määritelmä mahdollistaisi lain eräiden toimivaltuuksien käyttöön ottamisen myös kansallista turvallisuutta, yhteiskunnan toimintakykyä sekä väestön elinmahdollisuuksia vakavasti ja monialaisesti vaarantavien uhkien ja tapahtumien, kuten hybridiuhkien johdosta.

THL katsoo, että uudessa valmiuslain 3 § 6 esitettyssä määritelmässä edellytykset valmiuslain käyttämiselle voivat olla liian korkeat. Valmiuslakia ei välttämättä voida hyödyntää tilanteessa, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän toimintakyky on hybridiuhan toteutuessa heikentynyt. THL ehdottaa, että kriteeriä ”väestön elinmahdollisuuksista” ja kriittisestä infrastruktuurista lavennetaan siten, että se kattaa selkeästi sosiaali- ja terveyspalveluihin ja terveysturvallisuuteen liittyvän palvelutarpeen täyttämisen. THL huomioi, että myös kiireettömäksi luokiteltava terveydenhoito voi olla ihmisen kannalta välttämätöntä. Kiireellistä ja välttämätöntä terveydenhuollon palveluita ei voida yksikäsitteisesti määritellä vaan hoidon ja hoivan tarve perustuu tapauskohtaiseen harkintaan.

THL tulkitsee, että THL:n toiminta luetaan osittain osaksi ”ihmisten terveydestä ja turvallisuudesta vastaavien viranomaisia” ja siten sen ”päättöksenteko- ja toimintakyvyn mahdollistavat rakenteet ja tietojärjestelmät” luetaan osaksi kriittistä infrastruktuuria. THL:lla on merkittävä rooli mm. terveysturvallisuuden varmistajana ja tilannekuvatiedon, oikeuslääkinnällisten, -kemiallisten ja -geneettisen palveluiden ja laboratoriopalveluiden tuottajana eri häiriötilanteissa. Tässä roolissa THL:n toiminta on keskeinen osa yhteiskunnan toimintakykyä. THL huomioi, että vaikka sote-järjestämislain 51 § ei mainita THL osana sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekuvan tuottamista, THL kokoa ja tuottaa tilannekuvatietoa THL lain 2 § ja 5 § sekä tartuntatautilain mukaisesti.

THL:n toimintakyky on riippuvainen Valtorin ja CSC:n kyvystä tuottaa tieto- ja viestintätekniisiä palveluita. Valtorin THL:lle tuottamat palvelut lasketaan toimialariippumattomiksi palveluiksi. Häiriötilanteissa THL pitää tärkeänä, että Valtorin palvelusuhteen ehdoista voidaan poiketa ja tukea priorisoidusti kriittisempiä toimintoja käytettävissä olevilla henkilöresursseilla. Valtorin kykyä tukea keskeisiä viranomaisia laajoissa häiriötilanteissa myös poikkeusolojen ulkopuolella tulisi kehittää.

5.5.2022

THL katsoo, että Kelan tuottamat Kanta-palvelut ovat selkeästi osa kriittistä infrastruktuuria.

THL katsoo, että valmiuslain 3 § 6 määritelmän mukaisessa valmiustilanteessa toimivaltuudet ovat pääosin riittävät.

THL pitää uutta pykälää 57 a § kannatettavana väestön toimeentulon turvaamiseksi poikkeusoloissa. Koskien momentin 3 mukaista tilannetta, jossa tietoliikenteen häiriötilanteessa Kansaneläkelaitoksen tietojärjestelmät eivät toimisi ja päävastuu toiminnasta ja käsittelystä siirtyisi hyvinvointialueille, pitäisi valtakunnallisesti varautua siihen, että hyvinvointialueilla on riittävä ja turvattu infrastruktuuri asian hoitamiseen. On myös huomioitava, että tarve kansalaisten toimeentulon turvaamiseen voi syntyä myös muusta kuin maksuliikenteeseen liittyvästä syystä. Kyse voi olla esimerkiksi muita tietojärjestelmiä koskevasta ongelmasta, joka estää sosiaalietuuksien hakemisen sähköisesti (kuten internetin toimintaan liittyvä laaja häiriö) tai henkilökohtaisesti (kuten pandemian vuoksi asetettu rajoitustoimi).

Sivulle 64 on todettu, että valmiuslain 86–88 § mukaiset toimivaltuudet kuuluvat 3 § 6 aktivointimahdollisuuden piiriin, mutta valmiuslain 86 § ja 87 § ei ole muutettu siten, että 6 kohta olisi mainittu. THL katsoo että valmiuslain 86–87 § tulee täydentää siten, toimintavaltuudet voidaan aktivoida 3 §:n 1, 2 ja 4–6 kohdassa tarkoitettussa poikkeusoloissa.

THL:n näkökulmasta valmiuslain kokonaisuudistusta tulisi vaiheistaa.

THL:n kannalta on tärkeää, että valmiuslainsäädäntöä kehitetään kokonaisuutena. Osa lainsäädäntömuutoksista tulisi tehdä aikaisemmin kuin ehdotun 2,5 vuoden aikataulun mukaisesti.

1. **Tiedonsaantioikeutta tulee voida tarkistaa häiriötilanteen tarpeiden mukaan** tietolähteiden ja tiedonkeruumenetelmien osalta. Yhteiskunnan päätöksenteon tueksi tarvittu tilannekuvan muodostaminen voi edellyttää vaihtoehtoisten tietolähteiden käyttöä, tiedon yhdistämistä ja tiedonjakamista viranomaisten kesken normaalioloista poikkeavalla tavalla.
2. **Häiriötilanteissa ja normaalioloissa THL:n oikeutta saada ihmisperäisiä ja muita näytteitä väestön terveydentilan ja epidemiatilanteen seuraamiseksi tulisi vahvistaa.** Häiriö- ja valmiustilanteen johtamisessa oikea ja ajantasainen tietopohja on oleellista päätöksenteon oikeasuuntaisuuden ja rationaalisuuden kannalta. THL näkee, että myös normaaliaikoina tämän varmistamiseksi laitoksen tartuntatautien torjunnan kannalta oleellisia ohjausvaltuuksia ja oikeutta saada viiveettä ja korvauksetta ja muun sääntelyn estämättä, käyttöönsä paitsi tietoa, jossain tapauksissa myös esim. erilaisten toimijoiden keräämiä ihmisperäisiä tai muita näytteitä väestön terveydentilan ja epidemiatilanteen seuraamiseksi ja selvittämiseksi tulisi vahvistaa.
3. Pandemian oppien perusteella THL näkee, että valmiuslain nojalla tehtäviä toimenpiteitä tulisi tarkastaa siten, että **normaalioloissa voidaan tehdä välttämättömiä ja oikeasuhtaisia rajoitustoimia vastuullisesti ja selkeällä toimivaltajaolla** esimerkiksi epidemioiden torjunnassa.

Aleksi Yrttiaho

5.5.2022

4. THL katsoo, että pandemialainsäädäntö tulisi valmistella valmiuslain kokonaisuudistuksen rinnalla.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Teknologia- ja riskienhallintajohtaja

Aleksi Yrttiaho